

A HÁTRÁNYOS HELYZETŰ DIÁKOK TANULÁSI MOTIVÁCIÓI**THE LEARNING MOTIVATIONS OF THE UNDERPRIVILEGED STUDENTS****Horváth Ádám**

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola

E-mail: horvathadam1414@yahoo.com

Összefoglalás

A kutatás során a hátrányos helyzetű tanulók szociális tulajdonságainak felmérését folytattam két - két, Észak-Magyarországon és Észak-Alföldön található általános iskolában, és szakiskolában, ahol a diákokkal készített kérdőíves felmérést, az intézményvezetőkkel folytatott interjúk egészítették ki. A kiválasztott iskolákban fokozottan magas arányban tanulnak hátrányos- és halmozottan hátrányos helyzetű diákok, így a nevelési sajátosságokról releváns képet kaphattam a diákok és az intézményvezetők szemszögéből is.

Abstract

This survey was researching the social features of the underprivileged students at two primary school and at two vocational school in Northern Hungary and in the Northern Great Plain by the help of the students and directors.

In the selected schools are learning in surpassingly high rate the underprivileged, and multiply underprivileged students, therefore I could get real information about the pedagogical specialities of the students, from the points of view of the students and the directors.

Kulcsszavak: Hátrányos helyzet, Általános iskola, Szakiskola, Tanulók, Tanulási motiváció

JEL besorolás: JEL kód: I24

Bevezetés

Egy közoktatási rendszer sikerességét mutatja, hogy sikerhez tudja-e juttatni a hátrányos helyzetű tanulókat, hiszen a tanulók háttérének különbözőségei egy bizonyos kereteken belül még kezelhető bizonyos pedagógiai módszerekkel. Persze, ha ez ezen különbségeket elitista, vagyis az értelmiségi középosztály értékein alapuló módszerrel próbálják csökkenteni, a hátrányos helyzetű tanulók kudarcra biztosnak mondható. Többek között ennek is köszönhetően jelentős szeparáció érvényesül a magyar közoktatásban. Ennek egyik formája a lakóhelyi szegregáció, a másik pedig az ún. „white flight”, vagyis a középosztályhoz tartozó családok a gyermekeiket távolabbi iskolákba íratják.

Így azon iskolákban, ahol többnyire hátrányos helyzetű tanulók járnak, a csökkentett pedagógiai elvárások oda vezetnek, hogy a tanulók többségének eredményei kizárólag alacsony hozzáadott értékű szakiskolához lesznek elegendőek.

Ezt a hatást erősíti a „white flight” mögötti „push”, vagyis taszító hatás, és az önkormányzatok részéről tapasztalható, elit iskolai hálózat „pull”, vagyis vonzó hatása, amely az egyre nagyobb települések felé erősödik, és a kedvező családi háttérű tanulók elkülönítése. (Radó, 2011.)

Pedig egy kulturálisan hátrányos helyzetben élő gyermeknek erős belső erőre, vagy külső ösztönzésre van szüksége, hogy jó teljesítményt nyújtsanak. (Landau, 1997.)

Az egyetemi elvárásokhoz való alkalmazkodás mindenki számára nehézséget okozhat, de a hátrányos helyzetű hallgatóknál ez még inkább problematikus, hiszen általában nem rendelkeznek értelmiségi szerepmintákkal. Ezen kívül számos olyan készséggel sem rendelkeznek, amelyek jelentősen megnehezítik a felsőoktatási tanulmányok sikeres befejezését. A magyar oktatási rendszerben nincsenek megfelelő pedagógiai módszerek az eltérő etnikai, nyelvi, kulturális és szocializációs háttérből érkező tanulók számára. (Mendi, 1999.)

Tehát az iskolai sikertelenség egy komplex probléma következménye, amelyet befolyásol a rossz szociális háttér, a cigánysággal szembeni előítéletek, az iskolai szegregáció, a pedagógiai módszerek alkalmatlansága, valamint a pedagógusok esetleges negatív hozzáállása és az iskola etnikai és kulturális egyhangúsága. (Radó, 1997.)

A Kemény-Kertesi-Kézdí kutatás megállapítása szerint a tanulók szegregációja nem azért veszélyes, mert rontja az iskolai teljesítményeket, hanem mert elmélyíti a cigány és a nem cigány gyerekekben a különbözőség érzését, amely felnőttkorban megnehezíti az előítéletmentes kommunikációt.

A hátrányos helyzetű tanulók tanulási motivációjának hiányát általában első helyen sorolják a kudarc okai között. A motiváció hiányának egyik okát a családban kialakult értékrendszerben látják, amely szerint az iskolában megszerzhető tudás értéke alacsony, és a munkanélküliség miatt még inkább leértékelődött. Másik vélemény szerint a folyamatos kudarcok hatására és annak következményeként, hogy az iskolában idegennek érzi magát, a tanuló motiválatlanná válik.

Csapó Benő szerint a szülők iskolázatlansága és a tanulási motiváció hiánya között szoros összefüggés van, hiszen a gyerekek általában egy iskolázottsági szinttel többet szeretnének elérni, mint szüleik. Akiknek viszont a legkevésbé iskolázottak a szülei, azok nemcsak a motiváció tekintetében, hanem a lehetőségeik szempontjából sem tudnak távolabbra tekinteni.

Viszont Liskó Ilona, Havas Gábor és Kemény István által végzett kutatás eredményei alapján kiderült, hogy a hátrányos helyzetben élő szülők nem elégednek meg, ha a gyermekük elvégzi az általános iskolát, hanem szakmunkás képzést, érettségi, diplomát szeretnének a gyermeküknek. Annak ellenére szeretnék, hogy gyermekük minél magasabb iskolai végzettséget szerezzen, hogy a helyzetükből adódóan otthon is szükség lenne a gyerek munkájából származó bevételre.

Tehát elmondható, hogy a munkanélküliség, az ebből adódó szegénység, és az iskolai rendszer nem megfelelő működése áll a hátrányos helyzetű tanulók sikertelensége mögött. Ez azt jelenti, hogy nem a hátrányos helyzetű családok iskolához fűződő motiválatlansága és érdektelensége jelent problémát, hanem a tartós munkanélküliség aránya, akiknek már esélyük sincsen visszatérni a munkaerőpiacra.

A cigány gyerekek iskolai előmeneteléért felelős emberek középosztályi értékrendje szemben áll azzal a szegénykultúrával, amely a hátrányos helyzetűeket jellemzi.

Imre Anna szakképző iskolákban végzett kutatása szerint a cigány gyerekek motiváltabbak voltak, mint a nem cigány gyerekek, bár a középiskolai szint eleve a jobb társadalmi környezetből érkező tanulókat érinti.(Kende, 2000.)

Anyag és Módszertan

A kutatás célja

A hátrányos helyzetben élő általános és középiskolás diákok szociális hátterének, tanulási motivációinak és jövőbeli kilátásainak felmérése.

Célcsoport

A kutatás során két-két olyan általános iskola és szakiskola 7. és 8. osztályos, illetve 9. és 10. osztályos tanulói kerültek megkérdezésre, amelyekben kiemelkedően magas a hátrányos helyzetű, vagy halmozottan hátrányos helyzetű diákok aránya.

Célterület

Nógrád megye

- Községi általános iskola
- Községi szakiskola

Jász-Nagykun-Szolnok megye

- Községi általános iskola
- Városi szakiskola

Mérőeszköz

Standard strukturált kérdőív

Strukturált interjú

Mintanagyság

A kutatás során 81 diák és 4 intézményvezető került megkérdezésre.

Elemzési módszer

- Gyakorisági eloszlás
- Keresztábra elemzés

Eredmények

Tanulói összetétel

A 2013. szeptemberében hatályba lépett gyermekvédelmi törvény értelmében a hátrányos, és halmozottan hátrányos helyzetet az alábbi tényezők határozzák meg:

1. a szülő, a családba fogadó gyám iskolai végzettsége alacsony, legfeljebb alacsonyfokú végzettség;
2. a szülő, gyám alacsony foglalkoztatottsága;
3. az elégtelen lakáskörülmények;
4. a nevelésbe vétel, valamint a tanulói, hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt számára nyújtott utógondozói ellátás.

Hátrányos helyzetű gyermek az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

- a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontjában a gyermeket együtt nevelő mindkét szülő, a gyermeket egyedül nevelő szülő, illetve a gyám legmagasabb iskolai végzettsége alacsony.
- a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontjában a gyermeket nevelő szülők bármelyike vagy a gyám a szociális törvény szerinti aktív korúak ellátására (foglalkoztatást helyettesítő támogatás vagy rendszeres szociális segély) jogosult vagy a kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként tartotta nyilván a munkaügyi központ.
- a gyermek szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben, vagy az eljárás során felvett környezettanulmány szerint félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéshez szükséges feltételek.

Halmozottan hátrányos helyzetű gyermek pedig az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek, aki esetében fenti három körülmény közül (alacsony iskolai végzettség; alacsony foglalkoztatottság; elégtelen lakókörnyezet, lakókörülmény) legalább kettő fennáll.

A Nógrád megyében található általános iskolában a tanulók 83.3 %-a hátrányos helyzetű, míg 73.6 %-uk halmozottan hátrányos helyzetű, míg a szintén Nógrád megyében található szakiskolában tanuló diákok 61.7 %-a hátrányos helyzetű, míg 52.9 %-uk halmozottan hátrányos helyzetű.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyében található általános iskola tanulóinak 70.2 %-a hátrányos helyzetű, és 65.9 % halmozottan hátrányos helyzetű, de a diákok 93.6 százaléka részesül rendszeres gyermekvédelmi támogatásban. A megyében található szakiskola nappali tagozatán tanuló diákok 22.7 %-a hátrányos helyzetű, és 17.8 %-a halmozottan hátrányos helyzetű, 11.88 %-uk részesül rendszeres gyermekvédelmi támogatásban, valamint 14.85 %-uk utónevelt, és átmeneti gondozott.

Tehát a kiválasztott iskolákban tanuló diákok 61.3 %-a hátrányos helyzetű, és 54.9 %-a halmozottan hátrányos helyzetű.

Ezen számok kialakulásához hozzájárult az a Magyarországon már általánosnak mondható „white flight” tendencia, hogy a falvakból középosztályhoz tartozó tanulókat elviszik másik iskolába. Ezek általában a legtehetségesebb diákok, így a húzóerő, vagyis az osztályátlagot emelő tanulók elmennek a falvakból.

A tanulók családi háttere

Az igazgatókkal készített interjúk alapján a tanulók többségének valamelyik szülője, vagy mindkettő jogosult az aktív korúak ellátására, így a hátrányos helyzet feltételei a tanulók többségénél teljesül. A három feltétel közül a legalacsonyabb arányban a félkomfortos, vagy annál alacsonyabb komfortfokozatú, vagy az egészséges fejlődéshez nem megfelelő lakáskörülmény teljesül, de sajnos többen ennek a kritériumnak is megfelelnek, hiszen sok háznál vizesek a falak, ezért a diákok között sok az asztmás beteg.

Az általános iskolai tanulók szüleinek többségét érdekli, hogy gyermekük jár-e iskolába. Természetesen ennek ellenkezőjére is van példa, de ez viszonylag kevés családnál mondható el.

A gyerekek és a szülők között nagyon erős kötelék jellemző, amely általánosnak mondható a roma családok tekintetében. Az egy más kérdés, hogy ezen családokban mekkora értéke van a tanulásnak, mennyire tartják fontosnak az iskolát.

Viszont a szülők több dolog miatt is odafigyelnek gyermekük iskolába járására, és csak egy-két család van, amely kivétel ez alól. Ehhez természetesen hozzájárul, hogy 2010 óta a tanuló 50 óra feletti igazolatlan hiányzása után a település jegyzője határozatban elrendeli a gyermek védelembe vételét, az eseti gondnok kirendelését és felfüggeszti az iskoláztatási támogatást, vagyis a családi pótlékot. A törvénymódosítás szerint tíz óra igazolatlan hiányzás után az iskola igazgatója jelzi a problémát a jegyzőnek, aki felhívja a szülők figyelmét a várható következményekre.

Viszont vannak olyan szülők, akik eltökéltek abban, hogy a gyermeküknek többre kell vinnie, mint nekik. Ezért ők mindent meg is tesznek, sokszor erőn felül, azért, hogy a gyermeküknek mindent megteremtsenek, így azt a lehetőséget is, hogy a gyermekük tovább tudjon tanulni, ez a nevelési módszereikben is látszik, amely során figyelemmel kísérik a tanulmányi eredményeket is. Ezen családok a tanárokkal, és az osztályfőnökkel is tartják a kapcsolatot, amely akár napi szinten is történhet. Ha pedig gond van a gyermekkel, a nevelés során szigorú vezetnek be. Természetesen jó jegy esetén pedig a dicséret sem marad el, és próbálják lelkesíteni a még jobb teljesítmény érdekében.

Összességében a gyermekek családi hátterével a legnagyobb probléma, hogy a gyerekek 1 és 3 éves koruk között nem kapják meg azt a nevelést, amit a későbbiek során, vagyis felnőttkorban használni tudnának.

Ez a hiány először a serdülőkorban, a nemi éréskor alkalmával jelentkezik, amikor a szülők nem tudják kezelni gyermeküket. Viszont ilyenkor már késő, hiszen ami elmaradt kisgyermekkorban, azt ilyen idősen már nem lehet pótolni.

Gyermekkorban a szülők többsége nem ül le gyermekükkel rajzolni, nem olvasnak nekik, ezért a finommotoros mozgás gyakorlatilag hiányzik ezen gyerekeknél. Tehát azok a képességek, amelyek általában kis erőfeszítést igényelnek, szűk határok között valósulnak meg, de nagyfokú pontosságot és gyorsaságot igényelnek, általában hiányoznak. Ilyen például az írás, és a rajzolás.

Problémát jelent, hogy a hátrányos helyzetű gyermekek családjában szegényesebb szókincset használnak, viszont ez a tanárok és a diákok közötti kommunikációban nem jelent fennakadást, hiszen a tanárok is alkalmazkodnak a környezethez azzal, hogy átveszik a diákok által használt zsargont, és használják a velük folytatott beszélgetés és az oktatás során is.

Ez a szókincshiány leginkább szövegértelmezés során jelent nehézséget, amely a kompetenciamérések alkalmával is megmutatkozik, hiszen sok esetben nem értik a gyermekek, hogy mit olvasnak.

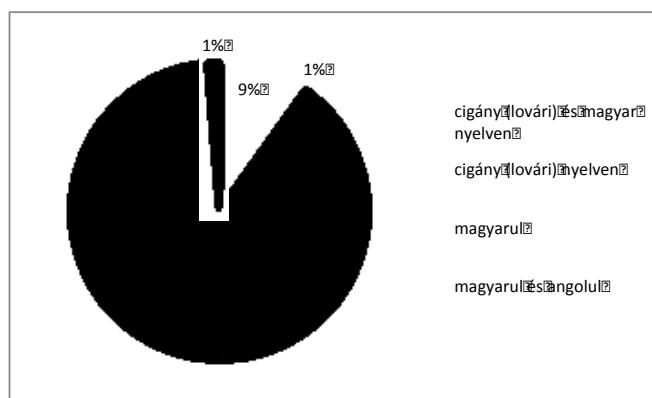
Persze ez egyrészt a teszt összeállítóinak a hibája is, mert ez sok esetben a család hátrányos helyzetéből fakad, hiszen ha például ha egy szövegben található a „repülőtéren”

kifejezéssel, nem fogja ismerni, hiszen ezeknek a gyerekeknek a többsége vonaton sem ült még. Ebből következően ha a gyermek élethelyzetéből adódóan nem találkozott még egy kifejezéssel, nem fogja érteni a feladatot, így nem fogja tudni megoldani sem.

A tanulók szociokulturális hátteréhez hozzátartozik az alacsony szókincsen kívül, hogsokszor a megfelelő higiénés körülményekkel sincsenek tisztában, hiszen több házhoz nem tartozik angol WC, amelynek használatát szintén meg kell tanítani ezen tanulók számára.

Nyelv

A tanulók jelentős többsége magyarul beszél otthon, hiszen 89 %-uk említette ezt, míg 9 %-uk magyarul és cigány, vagy lovári nyelven is kommunikál szüleivel, családjával. Mindössze 1 %-uk beszél csak cigány, lovári nyelvet otthon, míg szintén 1 %-uk magyarul és angolul beszél a családban.

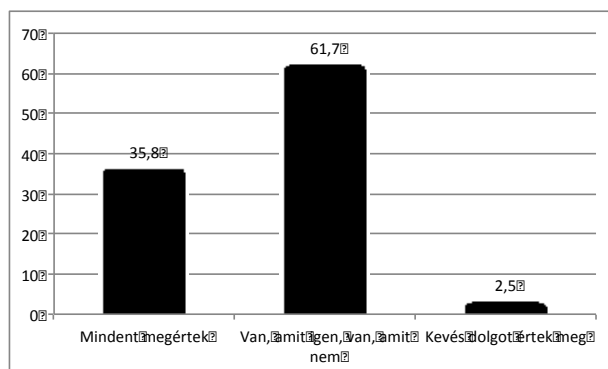

1. ábra - Otthoni nyelvhasználat

Forrás: Saját adatok, N=81 (2014.)

A tanulók 35.8 %-a mindent ért, amit a tanárai mondanak, viszont 2.5 %-uk csak kevés dolgot ért meg az elmondottakból. A legtöbb diák (61.7 %) viszont az órákon elhangzottak csak egy részét érti, másik részét viszont nem tudja értelmezni.

A szakiskolások esetében magasabb arányban tudják értelmezni a tanított anyagot, mivel 45.9 %-uk mindent megért, 54.1 %-uk pedig van, mint ért, van, amit nem, és nem is volt olyan szakiskolás, aki csak kevés dolgot ért meg az órán elhangzottakból. Míg az általános iskolásoknál csak valamivel több, mint minden negyedik tanuló (27.3 %) ért meg mindent, 68.2 %-uk csak a tanárok beszédének egy részét érti, míg 4.5 %-uk csak kevés részét érti meg a tanított anyagnak.

2. ábra - Megérted-e a tanárok beszédét?

Forrás: Saját adatok, N=81 (2014.)

Családi háttér

A családi háttér tekintetében elmondható, hogy majdnem minden tanulónak (97.5 %) van testvére. A legtöbb diáknak (33.8 %) 2 testvére van, míg 18.8 %-nál 3 testvér van, 13.8 %-nak pedig egy testvére van.

Azon tanulók közül, akiknek van testvére, 8.8 - 8.8 %-nak 4, és 6 testvére van, míg ennél több testvére a diákok 3.9 %-ának van, amelyből 1.3 %-nak 7, 1.3 %-nak 8, míg szintén 1.3 %-nak 9 testvére van.

A tanulók otthonában általában (30.4 %) öten laknak együtt, míg 20.3 %-nál, vagyis körülbelül minden ötödik diáknál négyen laknak közösen, 15.2 %-nál pedig hatan élnek együtt.

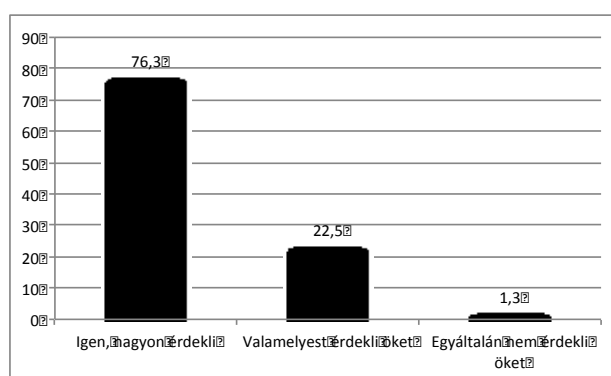
A tanulók 13.9 %-ánál 7 fő lakik közösen, 11.1 %-nál hárman laknak otthon, 2.5 – 2.5 %-nál 2, és 9 fő, míg 1.3 – 1.3 %-nál 10, 11 és 12 fő él együtt.

Szülői motiváció a tanulásban

A tanulók többségének, pontosan 76.3 %-ának véleménye szerint a szüleit nagyon érdekli az iskolában nyújtott teljesítménye, míg 22.5 %-uknál csak valamelyest érdekli a szülőket az iskolai teljesítmény, és csak 1.3 %-uk érzi úgy, hogy egyáltalán nem érdekli szüleit a tanulmányi eredmény.

Tehát összességében elmondható, hogy a hátrányos helyzetű tanulók szülei odafigyelnek gyermekük iskolai teljesítményére, és odafigyelnek a tanulmányi eredményekre.

Megfigyelhető, hogy az általános iskolások szüleit jobban érdekli a gyermekük iskolai teljesítménye, hiszen 86.4 %-uk szüleit nagyon érdeklik az eredmények, míg ez az arány a szakiskolások esetében csak 63.9 %.

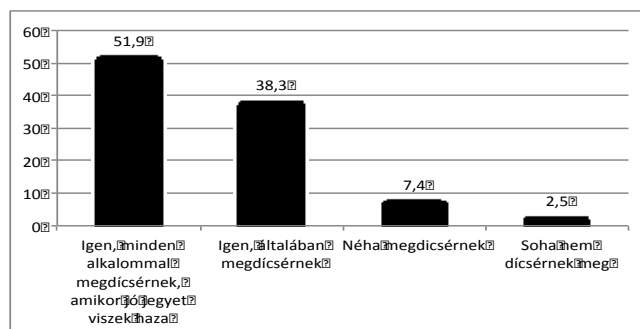
3. ábra - Szüleidet érdekli-e az iskolai teljesítményed?

Forrás: Saját adatok, N=81 (2014.)

A diákok többségét (90.2 %) megdicsérik otthon, ha jó jegyet visznek haza, amelyből 51.9%-ukat minden alkalommal, 38.3 %-ukat pedig általában megdicsérik. Viszont a tanulók 7.4 %-át csak néha, míg 2.5 %-ukat soha nem dicsérik meg, ha jó jegyet visznek haza.

Tehát a hátrányos helyzetű tanulóknál motivációt jelenhet a szülői dicséret, hiszen többségüknél dicséretet kapnak szüleiktől, ha jó jegyet visznek haza.

Jelentős különbséget nem lehet tapasztalni az általános iskolások és a szakiskolások szülei között, hiszen míg előbbi csoportnál 90.9 %-uk dicséri meg gyermekét jó jegy esetén, amelyből 56.8 % minden alkalommal, míg 34.1 %-uk általában elismeri gyermeke teljesítményét, viszont 9.1 % csak néha dicsér. A középiskolások szülei esetében 89.2 % dicséri gyakran gyermekét, amelyből 45.9 % minden alkalommal, míg 43.2 % esetében általában méltatja gyermekét, viszont 5.4 %-uk csak néha, míg szintén 5.4 % soha nem dicséri meg gyermekét, ha jó jegyet visz haza.

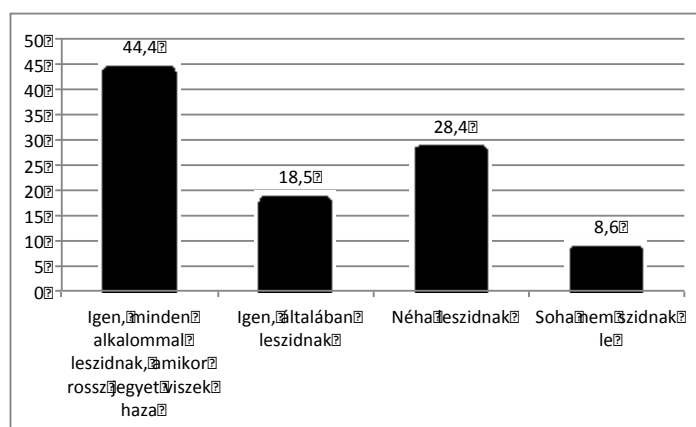
4. ábra - Megdicsérnek-e, ha jó jegyet visz haza?

Forrás: Saját adatok, N=81 (2014.)

A tanulók 62.9 %-át leszidják otthon, ha rossz jegyet visznek haza, amelyből 44.4 %-ukat minden alkalommal, míg 18.5 %-ukat általában leszidják ilyen esetekben. Viszont 28.4 % csak ritkán, 8.6 %-ukat pedig sohasem marasztalják el rossz jegy esetében.

Némi különbség megfigyelhető az általános iskolások és a szakiskolások szülei között, hiszen az általános iskolások szülei gyakrabban élnek szidással ilyen esetekben, mivel náluk 72.7 % fejezi ki nemtetszését rossz jegy esetében, amelyből 56.8 % minden alkalommal, 15.9 %-uk pedig általában leszidja gyermekét, míg 27.3 %-uk csak néha él ezzel a lehetőséggel.

A szakiskolások szülei körében kevesebben, 51.3 % szidja le gyermekét, ha rossz jegyet visz haza, amelyből 29.7 % minden alkalommal, 21.6 % pedig általában él ezzel a lehetőséggel. Viszont 29.7 %-uk csak néha, míg 18.9 %-uk soha nem szidja le gyermekét.

5. ábra - Leszidnak-e, ha rossz jegyet visz haza?

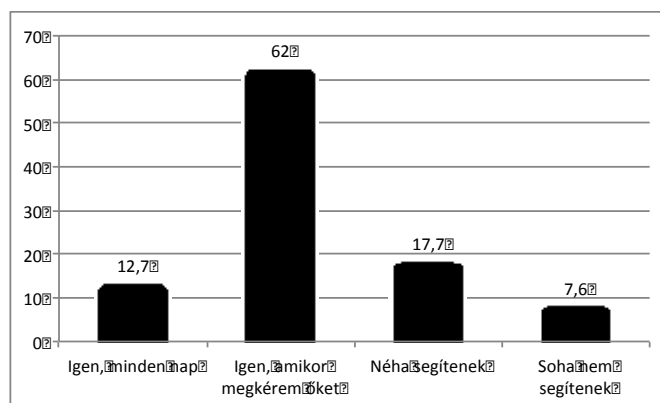
Forrás: Saját adatok, N=81 (2014.)

A hátrányos helyzetű tanulók szüleinek 12.7 %-a minden nap segít a tanulásban, míg 62 %-uk csak akkor, amikor gyermeke megkéri őket. A szülők 17.7 %-a csak néha segít, míg 7.6 %-uk soha nem segít gyermekének a tanulásban.

Érdekes, hogy a szakiskolában tanuló diákokat magasabb arányban segítik szüleik a tanulásban, hiszen 16.7 %-ukat minden nap támogatják, míg az általános iskolások 9.3 %-t segítik minden nap a tanulásban. Viszont az általános iskolásokat magasabb arányban segítik, ha megkérik szüleiket, hiszen 69.8 %-uknak ezen esetekben segítenek, míg a szakiskolások 52.8 %-át segítik szüleik, ha megkérik őket.

Az általános iskolások 16.3 %-át csak néha, míg 4.7 %-át soha nem segítik a tanulásban szüleik, míg a szakiskolások 19.4 %-át csak néha, míg 11.1 %-t soha nem segítik a tanulásban.

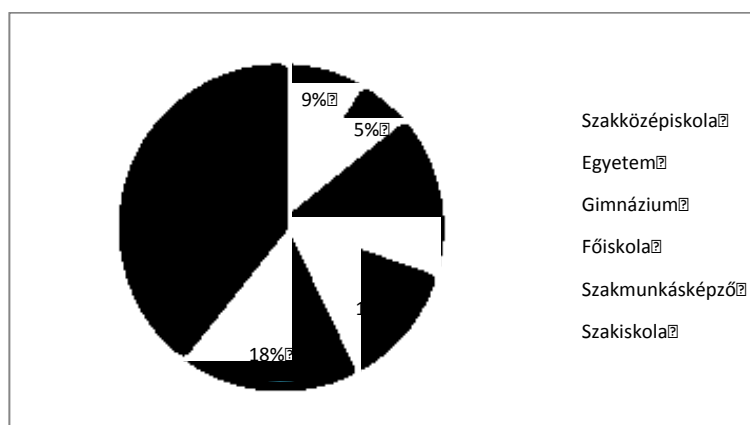

6. ábra - Szüleid segítenek-e a tanulásban?

Forrás: Saját adatok, N=79 (2014.)

Azon családokban, ahol több gyermek is van, a tanulók testvéreinek 60.7 %-a tanult tovább az általános iskola után, míg a testvérek 39.3 %-a nem tanult tovább középfokú oktatásban.

Azon testvérek, akik továbbtanultak, legtöbb esetben, pontosan 39 %-ban szakiskolában folytatták tanulmányaikat, 18 %-uk szakmunkásképző iskolában, 16 %-uk pedig gimnáziumban tanult tovább, 9 %-uk szakközépiskolában folytatták iskolájukat, míg 13 %-uk a főiskoláig is eljutott.

7. ábra - Ha van testvéred, milyen iskolában tanult tovább?

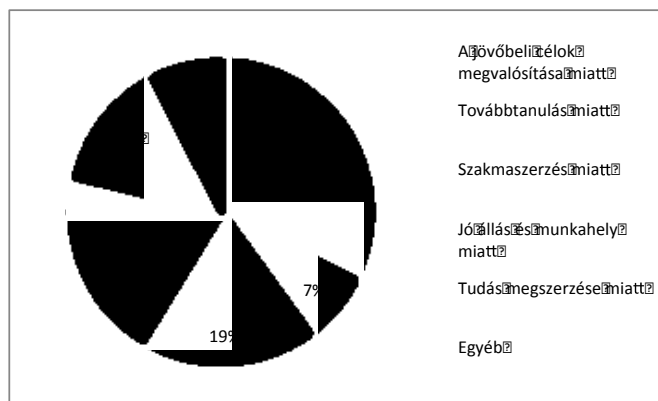
Forrás: Saját adatok, N=48 (2014.)

Tanulás fontossága

A tanulók egyharmada, vagyis 32 % szerint a jövőbeli célok megvalósítása miatt érdemes jól tanulni, hiszen így magasabb fizetést tudnak szerezni, és el tudják magukat tartani. A diákok egyötöde, pontosan 20 %-uk szerint egy jó állás, és munkahely megszerzése miatt érdemes jól

tanulni, míg 19 %-uk szerint a szakma megszerzése miatt kell jól tanulni, amelynek köszönhetően el tudnak helyezkedni, így pedig magasabb életminőséget tudnak elérni.

A diákok 14 %-a a tudás megszerzéséhez kell jól tanulni, míg 8 %-uk szerint a továbbtanulás miatt fontos, hogy valaki jól tanuljon. A tanulók 7 %-a szerint olyan egyéb dolgok miatt kell jól tanulni, hogy ne nézzék le őket az életben.

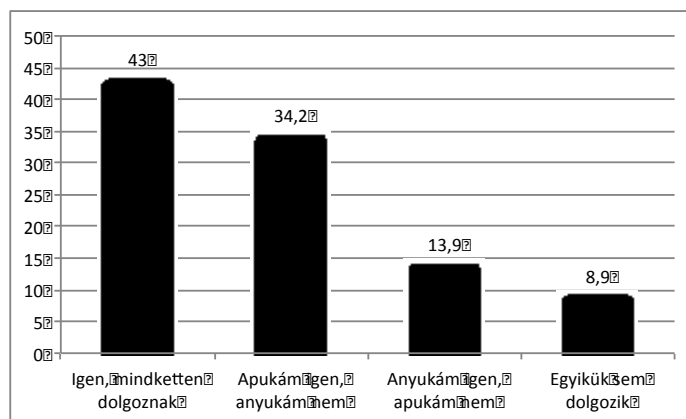

8. ábra - Miért fontos jól tanulni?

Forrás: Saját adatok, N=75 (2014.)

Szülői munkavégzés

A tanulók családjának 91.1 %-ban van kereső személy, amelyből 43 %-nál mindkét szülő dolgozik, 34.2 %-nál pedig csak az apa, míg 13.9 %-nál csak az anya dolgozik. A tanulók családjainak 8.9 %-ában viszont egyik szülő sem dolgozik.

9. ábra - Szüleid dolgoznak-e?

Forrás: Saját adatok, N=79 (2014.)

A tanulók édesanyjuknak 44 %-ának van valamilyen szakmája, képesítése. Megfigyelhető, hogy a szakiskolában tanuló diákok édesanyjuk (62.5 %) kétszer magasabb arányban rendelkeznek valamilyen szakmával, mint az általános iskolás tanulók édesanyjuk (31.8 %) esetében.

Az édesapák 51 %-a rendelkezik valamilyen szakképesítéssel, akik esetében szintén megfigyelhető, hogy a szakiskolában tanuló diákok édesapjuk magasabb arányban (58.1 %) rendelkezik valamivel szakmával, mint az általános iskolában tanuló diákok édesapjuk esetében (46.5 %).

A tanulók testvéreinek 31.5 %-nak van valamilyen szakmája, akik közül a szakiskolában tanuló diákok testvéreinek 43.3 %-ának van valamilyen szakmai képesítése, míg az általános iskolások testvéreinek 23.3 %-a rendelkezik szakmával.

Persze, valódi következtetéseket nem lehet levonni ezen adatokból, hiszen a jelenleg általános iskolában tanuló diákok még tanulhatnak, és a tankötelezettség miatt feltehetően tovább is fognak tanulni, de mindenesetre érdekes, hogy főleg az anyák, és a testvérek esetében jelentős eltérés mutatkozik a két iskolatípus között.

A családok 37.5 %-ában gyakran előkerül a munka, mint beszédtema, amely arra enged következtetni, hogy ezen családok kiemelten fontosnak tartják a munkát. A családok 52.5 %-ában csak néha, míg 10 %-ban nem beszélnek a munkáról.

Érdekes, hogy a szakiskolában tanuló diákok családjában jóval többször beszélgetnek otthon a munkáról, hiszen ezen csoportnál a diákok 55.6 % említette, hogy gyakran beszédtema otthon a munka, míg az általános iskolások esetében ez az arány csak 22.7 %.

A szakiskolások egyharmadánál (33.3 %) néha, míg 11.1 %-nál nem beszélnek a munkáról, míg az általános iskolások 68.2 %-ánál csak néha, míg 9.1 %-nál nem beszélnek a munkáról.

Érdekes, hogy jelentős különbséget nem lehet tapasztalni a munka, mint beszédtema esetében azon családok körében, ahol mindkét szülő dolgozik, és azok között, ahol csak az egyik szülő dolgozik, vagy egyik sem dolgozik. Igaz, a legmagasabb arányban azon családokban beszélnek gyakran a munkáról, ahol mindkét szülő dolgozik (41.2 %), majd ahol legalább az egyik szülő dolgozik (34 %), és végül ahol egyik szülő sem dolgozik (28.6 %).

Ahol mindkét szülő dolgozik, 47.1 %-nál néha, míg 11.8 %-nál nem beszélnek a munkáról, ahol az egyik szülőnek van munkája, ott 58 %-uknál néha, míg 8 %-uknál nem kerül szóba a munka, míg ahol egyik szülő sem dolgozik, ott 57.1 %-nál néha míg 14.3 %-nál nem beszélnek a munkáról.

A tanulók jelentős többségének a szülei iskolanapokon ébren vannak már akkor, amikor a gyerekek felkelnek, hiszen 77.2 %-uk említette ezt, míg 21.5 %-uknál csak néha vannak ébren, 1.3 %-uknak a szülei pedig soha nincsenek ébren a gyerekek ébredésénél.

Iskolatípusonként nem lehet jelentős különbséget tapasztalni a szülők iskolanapokon való felkelése esetében, hiszen míg az általános iskolások szüleinek 81.4 %-a van ébren a gyermek felkelése előtt, addig ez az arány a szakiskolások szüleinél 72.2 %. Az általános iskolások szüleinek 16.3 %-a csak néha, míg 2.3 %-uk soha nincs ébren, amikor ő felkel, addig a szakiskolások szüleinek 27.8 %-a csak néha ébred fel a gyermeke előtt.

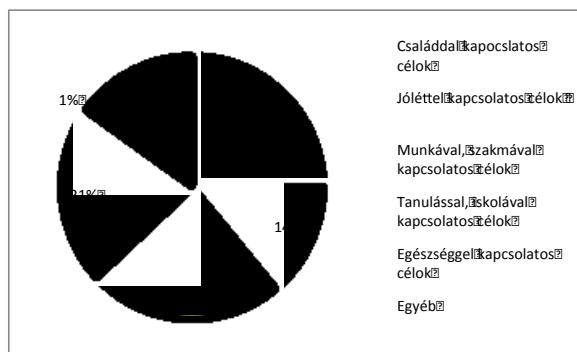
Életcélok

A tanulók leginkább családdal kapcsolatos célokat említettek, hiszen egynegyedük, vagyis 25 %-uk említett családalapítással kapcsolatos vágyakat, míg 24 %-uk olyan, munkával, szakmával kapcsolatos célokat említett, amely általában egy jó munkahely megszerzéséhez, vagy egy szakma elsajátításához kapcsolódik.

A tanulók 21 %-a tanulással, iskolával kapcsolatos célokat említett, amely során az iskola elvégzését tüzték ki célul.

Jóléttel kapcsolatos célokat a tanulók 14 %-a említett. Ezen kategóriába általában egy ház, lakás, vagy egy autó megszerzése tartozik.

Egészséggel kapcsolatos célokat mindössze a tanulók 1 %-a említett, míg egyéb célok a tanulók 15 %-ához kapcsolódik, amely során általában a boldogságot, és sikerességet, valamint mások segítségét mondták.

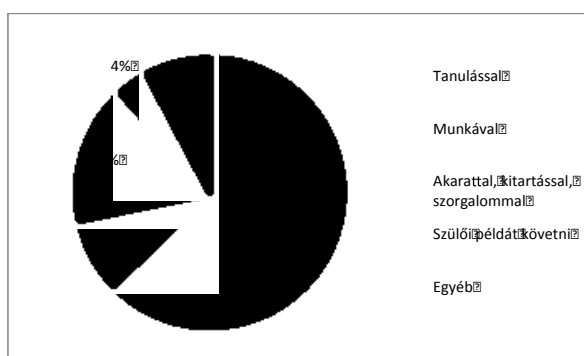
10. ábra - Melyek a legfontosabb céljaid az életben?

Forrás: Saját adatok, N=70 (2014.)

A tanulók kiemelkedő többsége, pontosan 63 %-a szerint tanulással lehet elérni a céljait, míg az akaratot, kitartást, és szorgalmat 16 %-uk említette, mint a céljainak elérésének kulcsát.

A tanulók 9 %-a szerint munkával, 4 %-uk szerint pedig a szülők példa követésével lehet megvalósítani a célokat.

Egyéb megoldásokat a tanulók 15 %-uk említett, amelyek között a bizonyítást, a normális viselkedést, munkahely találással, és a pénzt említették a siker alapjaként.

11. ábra – Hogyan lehet elérni a céljaidat?

Forrás: Saját adatok, N=70 (2014.)

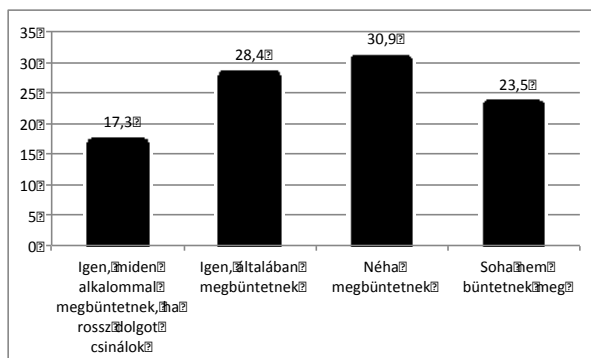
Nevelés és háztartási munka

A tanulók 45.7 %-át megbüntetik, ha valamilyen rossz dolgot csinálnak, amelyből 17.3 %-ukat minden alkalommal, míg 28.4 %-ukat általában megbüntetik. A tanulók 30.9 %-át néha, míg 23.5 %-t soha nem büntetik meg.

Megfigyelhető, hogy az általános iskolásokat magasabb arányban büntetik meg szüleik, hiszen 54.5 %-ukat vagy minden alkalommal, vagy többnyire megbüntetik, ha olyan dolgot csinál, ami a szüleinek nem tetszik, míg ez az arány a szakiskolások körében 35.1 %.

Az általános iskolások 34.1 %-át néha, 11.4 %-ukat pedig soha nem büntetik meg, míg a szakiskolások 27 %-át csak néha, míg 37.8 %-át soha nem büntetik meg.

Azon tanulók, akiket megbüntetnek szüleik, többségében mindig tudják, hogy miért kapták a büntetésüket, hiszen 56 %-uk említette ezt, míg egyharmaduk, vagyis 33.3 %-uk nem mindig van tisztában a büntetése okával, a tanulók 10.7 %-a viszont soha nem tudja, miért kapta az adott büntetést.

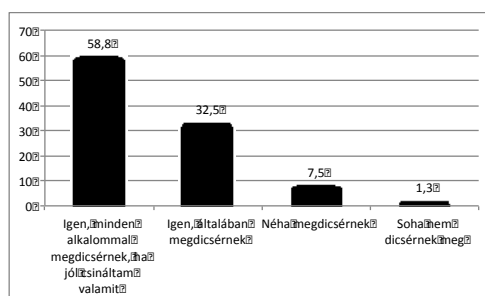

12. ábra - Megbüntetnek-e, ha valamilyen rossz dolgot csinálsz?

Forrás: Saját adatok, N=81 (2014.)

A tanulók jelentős többségét, pontosan 91.3 %-át megdicsérik, ha valamit jól csinált, amelyből 58.8 %-ukat minden alkalommal megdicsérik, 32.5 %-ukat pedig általában megdicsérik. A tanulók 7.5 %-t viszont csak néha, míg 1.3 %-ukat soha nem dicsérik meg.

Jelentős különbséget nem lehet felfedezni az általános és a szakiskolások között, hiszen míg az általános iskolások 91 %-át szokták megdicsérni, addig a szakiskolások 91.6 %-át ismerik el otthon, viszont míg az általános iskolások 70.5 %-át minden alkalommal megdicsérik, ha jól végzett valamit, és 20.5 %-ukat általában elismerik, addig a szakiskolások 44.4 %-át dicsérik meg minden alkalommal, és 47.2 %-ukat általában dicsérettel illetnek, ha valamit jól csinált. Az általános iskolások 9.1 %-át néha dicsérik csak meg, míg a szakiskolások 5.6 %-át néha, 2.8-át pedig soha nem dicsérik meg jó teljesítményéért.

13. ábra - Megdicsérik-e, ha jól végeztél valamilyen dolgot?

Forrás: Saját adatok, N=80 (2014.)

Házimunkában való segítségnyújtás

A tanulók 81.5 %-a segít otthon a takarításban, míg azon diákok, akiknek van kisebb testvérük, 76.8 %-uk segít a testvér ellátásában. A tanulók 75.9 %-a a szülők munkájába is besegít, ha szükséges, míg 61.7 %-uk a főzésben, 50.6 %-uk pedig a mosásban is segít.

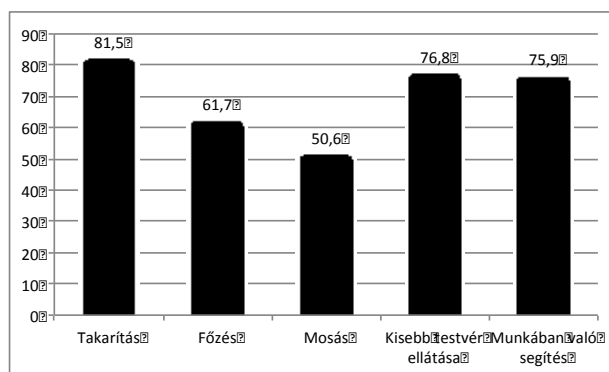
A takarítást illetően nincs jelentős különbség iskolatípus szerint, hiszen míg az általános iskolások 79.5 %-a, addig a szakiskolások 83.8 %-a segít a takarításban.

A főzésben viszont az általános iskolások magasabb arányban, pontosan 70.5 %-ban vesznek részt, mint a szakiskolások, akik 51.4 %-a segíti ezt a háztartási tevékenységet.

A mosásban viszont egyértelműen magasabb arányban segítenek az általános iskolások, akik 59.1 %-a veszi ki a részét ezen tevékenységből, míg a szakiskolások 40.5 %-a segít a mosásban.

A kisebb testvér nevelésében is magasabb arányban vesznek részt az általános iskolások, hiszen azok között, akiknek van kisebb testvérük, 90.6 %-uk segít a nevelésében, míg a szakiskolások 58.3 %-a segít a kistestvér nevelésében. A szülők munkájában az általános iskolások 81.8 %-a segít, míg a szakiskolások 68.6 %-a veszi ki részét a szülők munkájából.

Tehát elmondható, hogy a hátrányos helyzetű diákok többsége segíti az otthoni háztartás működését, amely leginkább az általános iskolások körében mutat magasabb arányt, feltehetően annak köszönhetően, hogy a szakiskolás tanulók egy része nem a lakóhelyén jár iskolába, így kevesebb lehetősége van a segítségnyújtásra.

14. ábra - Segítesz-e a házimunkában?

Forrás: Saját adatok, N=81, 81, 81, 56, 79 (2014.)

Következtetések

A kutatás eredményei alapján összességében elmondható, hogy a hátrányos helyzetű tanulók szülei odafigyelnek gyermekük iskolai teljesítményére, és odafigyelnek a tanulmányi eredményekre, hiszen 76.3 %-uk úgy érzi, szüleit nagyon érdekli az iskolai eredménye.

Megfigyelhető, hogy az általános iskolások szüleit jobban érdekli a gyermekük iskolai teljesítménye, hiszen 86.4 %-uk szüleit nagyon érdekli a tanulmányi eredmény, míg ez az arány a szakiskolások esetében csak 63.9 %.

A diákok többségét (90.2 %) megdicsérik otthon, ha jó jegyet visznek haza, amelyből 51.9%-ukat minden alkalommal, 38.3 %-ukat pedig általában megdicsérik.

Tehát a hátrányos helyzetű tanulóknál motivációt jelenhet a szülői dicséret, hiszen többségüknél dicséretet kapnak szüleiktől, ha jó jegyet visznek haza.

A tanulók 62.9 %-át leszidják otthon, ha rossz jegyet visz haza, amelyből 44.4 %-ukat minden alkalommal, míg 18.5 %-ukat általában leszidják ilyen esetekben.

Némi különbség megfigyelhető az általános iskolások és a szakiskolások szülei között, hiszen az általános iskolások szülei gyakrabban élnek szidással ilyen esetekben, mivel náluk 72.7 % fejezi ki nemtetszését rossz jegy esetében, amelyből 56.8 % minden alkalommal, 15.9 %-uk pedig általában leszidja gyermekét rossz jegy esetében.

A szakiskolások szülei körében kevesebben, 51.3 % szidják le gyermeküket, ha rossz jegyet visznek haza, amelyből 29.7 % minden alkalommal, 21.6 % pedig általában él ezzel a lehetőséggel.

A hátrányos helyzetű tanulók szüleinek 12.7 %-a minden nap segít a tanulásban, míg 62 %-uk csak akkor, amikor gyermeke megkéri őket. A szülők 17.7 %-a néha segít, míg 7.6 %-uk soha nem segít gyermekének a tanulásban.

Érdekes, hogy a szakiskolában tanuló diákokat magasabb arányban segítik szüleik a tanulásban, hiszen 16.7 %-ukat minden nap támogatják, míg az általános iskolások 9.3 %-t segítik minden nap a tanulásban. Viszont az általános iskolásokat magasabb arányban segítik, ha megkérik szüleiket, hiszen 69.8 %-uknak ezen esetekben segítenek, míg a szakiskolások 52.8 %-át segítik szüleik, ha megkérik őket.

Tehát elmondható, hogy a hátrányos helyzetű tanulók szülei kifejezetten támogatják gyermekük tanulását, és odafigyelnek arra, hogy jól tanuljanak. Persze, más kérdés, hogy mennyire tudják segíteni őket a tanulásban.

A tanulók egyharmada, vagyis 32 % szerint a jövőbeli célok megvalósítása miatt érdemes jól tanulni, hiszen így magasabb fizetést tudnak szerezni, és el tudják magukat tartani. A diákok egyötöde, pontosan 20 %-uk szerint egy jó állás, és munkahely megszerzése miatt érdemes jól tanulni, míg 19 %-uk szerint a szakma megszerzése miatt kell jól tanulni, amelynek köszönhetően el tudnak helyezkedni, így pedig magasabb életminőséget tudnak elérni.

A diákok 14 %-a a tudás megszerzéséhez kell jól tanulni, míg 8 %-uk szerint a továbbtanulás miatt fontos, hogy valaki jól tanuljon. A tanulók 7 %-a szerint olyan egyéb dolgok miatt kell jól tanulni, hogy ne nézzék le őket az életben.

A szakiskolában tanuló diákok édesanyjuk (62.5 %) kétszer magasabb arányban rendelkeznek valamilyen szakmával, mint az általános iskolás tanulók édesanyjuk (31.8 %) esetében, míg a szakiskolában tanuló diákok édesapjuk is magasabb arányban (58.1 %) rendelkezik valamilyen szakmával, mint az általános iskolában tanuló diákok édesapjuk esetében (46.5 %).

A szakiskolában tanuló diákok testvéreinek is magasabb arányban, pontosan 43.3 %-ának van valamilyen szakmai képezése, míg az általános iskolások testvéreinek 23.3 %-a rendelkezik szakmával.

Érdekes, hogy a szakiskolában tanuló diákok családjában jóval többször beszélgetnek otthon a munkáról, hiszen ezen csoportnál a diákok 55.6 % említette, hogy gyakran beszédtéma otthon a munka, míg az általános iskolások esetében ez az arány csak 22.7 %.

Lényeges különbségeket nem lehetett kimutatni ezen csoportok, és a munka, mint otthoni beszédtéma között, de a legmagasabb arányban ott beszélnek gyakran a munkáról, ahol mindkét szülő dolgozik, majd ahol legalább az egyik szülőnek van munkahelye, majd ahol egyik szülő sem dolgozik.

Persze, a szülők végzettségére vonatkozó adatokból valódi következtetéseket nem lehet levonni, hiszen a jelenleg általános iskolában tanuló diákok még tanulhatnak, és a tankötelezettség miatt feltehetően tovább is fognak tanulni, de mindenesetre érdekes, hogy főleg az anyák, és a testvérek esetében jelentős eltérés mutatkozik a két iskolatípus között a szakiskolában tanulók szüleinek javára.

Az elérendő célok között a tanulók leginkább családdal kapcsolatos célokat említettek, hiszen egynegyedük, vagyis 25 %-uk említett családalapítással kapcsolatos vágyakat, míg 24 %-uk olyan, munkával, szakmával kapcsolatos célokat említett, amely általában egy jó munkahely megszerzéséhez, vagy egy szakma megszerzéséhez kapcsolódik.

A tanulók 21 %-a tanulással, iskolával kapcsolatos célokat említett, amely során az iskola elvégzését tüzték ki célul.

Jóléttel kapcsolatos célokat a tanulók 14 %-a említett. Ezen kategóriába általában egy ház, lakás, vagy egy autó megszerzése tartozik.

Egészséggel kapcsolatos célokat mindössze a tanulók 1 %-a említett, míg egyéb célok a tanulók 15 %-ához kapcsolódik, amely során általában a boldogságot, és sikerességet, valamint mások segítségét mondták. A tanulók kiemelkedő többsége, pontosan 63 %-a szerint tanulással lehet elérni a céljait, míg az akaratot, kitartást, és szorgalmat 16 %-uk említette, mint a céljainak elérésének kulcsát. A tanulók 9 %-a szerint munkával, 4 %-uk szerint pedig a szülők példa követésével lehet elérni a célokat.

Egyéb megoldásokat a tanulók 15 %-uk említett, amelyek között a bizonyítást, a normális viselkedést, munkahely találással, és a pénzt említették a siker alapjaként.

A hátrányos helyzetű diákok többsége segíti az otthoni háztartás működését, amely leginkább az általános iskolások körében mutat magasabb arányt, feltehetően annak köszönhetően, hogy a szakiskolás tanulók egy része nem a lakóhelyén jár iskolába, így kevesebb lehetősége van a segítségnyújtásra.

A kutatások eredményei alapján látható, hogy a hátrányos helyzetű tanulók, de tanulási készségeik akkor fognak jelentősen emelkedni, ha megtapasztalják, hogy az iskolázottságnak köszönhetően el tudnak helyezkedni a munkaerőpiacon. (Kende, 2000.)

Irodalomjegyzék

1. Mendi R. (1999): A felsőoktatásban tanuló roma fiatalok pályaszocializációs vizsgálata, Budapest
2. Landau, E. (2000): Bátorság a tehetséghez, Calibra kiadó, Budapest, 1997.
3. Kende A. (2000.): A kudarcok okai, Iskolakultúra Vol. 2000. No.12.
4. Radó P. (1997): Jelentés a magyarországi cigány tanulók oktatásáról, Szakértői tanulmány a Nemzeti Etnikai Kisebbségi Hivatal számára, Kézirat, Budapest
5. Radó P.: Roma gyerekek és az iskola: A közoktatás kudarca Forrás: <http://oktpolcafe.hu/roma-gyerekek-es-az-iskola-1-a-kozoktatas-kudarcarol-472/> Utolsó letöltés: 2015. 05. 03.